

ORGANIZAM U PROCESU STARENJA I ORALNA REHABILITACIJA

Prof. Dr. sc. S. Slankamenac

Velika većina totalnih proteza radi se za starije ljude. Iskustvo kao i statistički podaci pokazuju da je vađenje zuba iz protetskih razloga, koje je potrebno nakon razaranja prirodne denticije i to uglavnom periodontalnim bolestima, najčešće kod ljudi kasnih tridesetih i četrdesetih godina i starijih. Bezubost je najupadljivija osobina jedne starije osobe. Razumevanje fizioloških procesa starenja kao i uticaja starenja na oralne funkcije je stoga od neocenjive važnosti za protetičara.

Kod viših organizama, kontinuitet života ne zavisi toliko o funkcionalnoj aktivnosti bilo kojeg specifičnog organskog sistema koliko o integraciji ovih sistema i efikasnosti koju pokazuju u održavanju stabilnosti interne i eksterne telesne sredine. Ovaj opšti princip fiziologije nazvao je Canon homeostazom kako bi time naznačio tendenciju ćelija, tkiva i organizma da održe stalnost u unutrašnjoj sredini. Ovaj termin kasnije je dobio šire značenje te obuhvata tendenciju organizma da se prilagodi spoljnim stimulansima koji proizilaze iz promenljivih spoljnih uslova i situacija. Adrenalni korteks-hipotalamus, kao centar vegetativnog nervnog sistema i prednji deo hipofize, kao koordinator endokrine sekrecije, igraju važnu ulogu u održavanju homeostaže. Važnost autonornog nervog sistema u neprestanom savlađivanju problema koje stvara okolina, bilo da se radi o traumatskim povredama, hladnoći, vrućini ili emocionalnom stresu, su neke od mnogih osobina ovog adaptivnog mehanizma. Ovi procesi maksimalno su efektni i kordinirani kod mladih osoba, a progresivnim starenjem granica adaptacije homeostatskih procesa sužava se. Fenomeni starenja i smrti rezultat su ustvari nesposobnosti održavanja homeostatske ravnoteže. Nedavno je termin homeostaza dobio još šire značenje i služi da bi se definisala sposobnost i tendencije ljudskog ponašanja da prilagodi svoje funkcije određenim ličnim potrebama i društvenim zahtevima.

Sposobnost za učenje, bilo kao intelektualni proces memoriziranja asociiranja i analize činjenica, kao sposobnost rešavanja

problema učenja novih veština i operacija, bilo kao prilagođavanje koje ima za cilj održavanje šablona ponašanja kako bi se mogli sjaći u različitim životnim situacijama, opada sa porastom starosti.

Studije koje su se bavile starenjem jasno pokazuju da percepcije i reakcije postaju sve sporije u starosti. Sa namerom da se prouči sposobnost učenja i memorije izvršeni su eksperimenti sa mlađim i starim pacovima. Bili su motivirani glađu i podučavani su da nađu put do hrane kroz višestruki lavirint u obliku slova T. Ustanovljeno je da starije starosne grupe daleko slabije uče i 40% starih pacova nisu nikako bili u stanju da zapamte oblik labirinta. Nakon nešto dužeg intervala (pet i devet) meseci mladi pacovi poznavali su lavirint gotovo savršeno, dok se svega 20% starijih jedinki setilo lavirinta odmah a preko 50% njih nije moglo da ponovo nauči eksperiment iz više pokušaja.

Proučavanje na odraslim ljudima, koja su se ticala učenja i izvođenja eksperimentalnih zadataka, izvođena su sa grupom učenika čije su godine varirale od 15 do 75 godina. Mlađi učenici morali su da ponove eksperiment u proseku 21 put da bi ga naučili, dok jesastarijim učenicima ovaj broj poanvljanja postepeno rastao do dvostruke vrednosti — 42.

Kritična tačka u sposobnosti učenja izgleda da se nalazi negde oko 50-te godine života. Međutim, broj pogrešaka počinjenih nakon što je izvođenje postavljenog zadatka bila naučena bio je manji kod starijih nego kod mlađih (3,3 prema 4,8). Činjenica da su stariji počinili manje grešaka može biti objašnjena jačom motivacijom starijih da se dokažu u jednom eksperimentu u kojem je nagrada bila emocionalno zadovoljstvo. Poznato je da su stariji ljudi savesniji i pouzdaniji u izvršavanju svojih dužnosti uprkos toga što su sporiji. Vrlo je važno da znamo da ne samo čiste sposobnosti svih vrsta uključujući intelektualne, sa starošću sigurno opadaju, nego takođe i da je starijoj osobi relativno teže da nauči ili da se odluči kada to dolazi u konflikt sa njenim starijim i ukorenjenim navikama. Postoji jedan element dodatne inteligencije koji se ne može meriti testovima, a to je mudrost koju donose godine životnog iskustva, ali ovo ne utiče na osnovnu fiziološku promenu prilagodljivosti koja dolazi sa starenjem. Najvažniji faktor pri lečenju tzv. „pacijenta-problema” je shvatanje da on nije u stanju da se lično i društveno prilagodi. Dok je sasvim očito da na kompleksno ponašanje starijih ljudi utiču smanjene sposobnosti percepcije, moguće je protumačiti ponašanje starije osobe kao rezultat nesposobnosti da razlikuje ono što se mora razlikovati. Tako dva stimula, koje mlada osoba prima kao sasvim odvojene, mogu izgledati ekvivalenti jednom starijem pacijentu, blokirajući reakciju usled oštećene percepcije. Ovo može da zadesi sve sfere percepcije, od senzornog do intelektualnog ili psihološkog ponašanja. Senilni pacijent nije uvek u stanju da objektivno oceni protezu koju mu je izradio stomatolog. Često se događa da on identifikira svoj osećaj o stomatologiji, svoj lični

utisak, pa čak i osećaj prema instituciji u kojoj mu je pružena usluga sa kvalitetom urađene proteze i shodno tome će je i oceniti.

Činjenica da se mnoge loše konstruisane proteze ipak uspešno nose, dokaz je gotovo neverovatne prilagođenosti stomatognatskog sistema.

Ovo se često zloupotrebljava i krivo shvaća i to je jedan od kobnih faktora koji doprinosi opadanju standarda protetike. Ne postoji uvek direktna interrelacija između pacijentove sposobnosti da uspešno upotrebljava protezu i njegovog zadovoljstva kao i standarda obrade ili korisnosti protepe. Strukture koje čine usta su tu žrtve.

Kratak sadržaj

Autor u svome radu obrađuje problem starijih pacijenata kao nosilaca proteze.

Napominje da je tretman vrlo kompleksan i da se na proteze mnogo lakše navikavaju pacijenti. Što je pacijent stariji problem je veći. Stariji pacijenti su slabije motivirani i teže se prilagođavaju.

Summary

Organism in the process of aging and oral prosthetic rehabilitation

The author in his work deals with the problem of older patients who wear dental prosthesis.

The difficulty and complexity of the problem is point out. It is well known that younger patients adapt themselves to dentures much easier than the older ones. The older the patients is, the problem is bigger. Old people are less motivated than the younger ones and that is the reason why they adapt themselves to dental prosthesis with difficulty.

Literatura

Cinnoti, W. R., Grieder, A.: Applied Psychology in Dentistry. C. V. Mosby Co. St. Lous (1964)

Langer, A., Michman, J., Seifert, I.: Factors influencing satisfaction with complete Dentures in a group of geriatric patients. J. Prost. Dent. 2, 1019 (1960)

Martone A. L., Edwards L. F.: Anatomy of the mouth and related structures The phenomen of function in complete denture prostodontics. J. Prost. Dent. 12. 629. (1962)

Pineus G.: Measures of Stress Responsivity and older Men. Psychosom. Med. 12, 225 (1950)

Slankamenac S.: Doktorska disertacija. Sarajevo (1974)